

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نام درس

تاریخ تشیع (۲)

سرفصل جلسات

استاد

دکتر محمد حسین رجبی

تنظیم:

آموزش‌های آزاد مرکز آموزش الکترونیکی دانشگاه قرآن و حدیث

تیر ۱۳۹۵

فهرست

۳	معرفی درس
۴	جلسه اول
۴	امام محمد باقر (علیه السلام)
۵	جلسه دوم
۵	عصر امام صادق (علیه السلام)
۶	جلسه سوم مکتب
۶	امام صادق (علیه السلام)
۷	جلسه چهارم
۷	قیام‌های عصر امام صادق (علیه السلام)
۸	جلسه پنجم
۸	امام موسی کاظم (علیه السلام)
۹	جلسه ششم
۹	نهضت‌های علویان در عصر امام موسی کاظم (علیه السلام)
۱۰	جلسه هفتم
۱۰	امام رضا (علیه السلام)
۱۱	جلسه هشتم
۱۱	حرکت امام رضا (علیه السلام) به سوی مرو
۱۲	جلسه نهم
۱۲	دلایل اصرار مأمون بر ولایتعهدی امام رضا (علیه السلام)
۱۳	جلسه دهم
۱۳	امام محمد تقی جواد الائمه (علیه السلام)
۱۴	جلسه یازدهم
۱۴	امام هادی (علیه السلام)
۱۵	جلسه دوازدهم
۱۵	امام حسن عسکری (علیه السلام)
۱۶	جلسه سیزدهم
۱۶	امام عصر (عجل الله تعالی فرجه)
۱۷	جلسه چهاردهم
۱۷	غیبت کبرای امام عصر (عجل الله تعالی فرجه)
۱۸	جلسه پانزدهم
۱۸	مشکلات شیعه در عصر غیبت صغری و اوایل غیبت کبری

معرفی درس

این درس مربوط به حوادث و تحولات سیاسی - اجتماعی و فکری دوران امامت امام محمد باقر (علیه السلام) تا دوران غیبت صغری حضرت امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) می شود. طبق تقسیم بندی محققان، دوران امامت امامان (علیهم السلام) به سه بخش تقسیم می شود. بخش اول، بخش حفظ اسلام از نابودی و انحرافات اساسی است که این بخش از امامت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) تا امامت امام سجاد (علیه السلام) را در برمی گیرد. از امامت امام باقر (علیه السلام) تا امامت امام موسی کاظم (علیه السلام)، دوران تدوین مذهب و مکتب تشیع یعنی اسلام حقیقی است که این سه امام بزرگوار، صادقین و امام کاظم (علیهم السلام) مسئولیت این امر را بر عهده داشتند و تشیع را به عنوان یک مذهب برجسته اسلامی در کنار فرق دیگر و مذاهب اهل تسنن، شخصیت و هویت حقیقی بخشیدند. از دوران امامت امام رضا (علیه السلام) تا امام حسن عسکری (علیه السلام)، دوران تثبیت و گسترش تشیع و اسلام اصیل هست که ائمه بزرگوار در این مقطع، دارای پایگاه هایی در نقاط مختلف عالم اسلام می شوند و نمایندگانی دارند که فرمان امام را به انحاء مختلف و به اقصی نقاط عالم اسلام انتقال می دهند و نیازها و سوالات و درخواست های شیعیان را به عرض ائمه می رسانند. در درس تاریخ تشیع (۲) این دو مقطع، یعنی دوران تدوین مکتب تشیع و دوران تثبیت و گسترش که با اقدامات اساسی ذوات مقدس اهل بیت از امام باقر تا امام عسکری (علیهم السلام) را در برمی گیرد، مورد بحث و بررسی قرار می گیرد. در خلال این بحث ها، به روابط ائمه با خلفای جور و همچنین حوادثی که در عرصه سیاسی و فکری و اعتقادی، در جامعه اسلامی پدید آمده و مواضعی که ائمه (علیهم السلام) در قبال آن اتخاذ نموده اند؛ خواهیم پرداخت.

جلسه اول

امام محمد باقر (علیه السلام)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ زندگانی امام محمدباقر (علیه السلام)؛
- ✓ تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دوران امام محمدباقر (علیه السلام).

معارفۀ درس

- زندگانی امام محمد باقر (علیه السلام)
- تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دوران امام محمد باقر (علیه السلام)
- چگونگی رفتار امام محمد باقر (علیه السلام) با خلفا
- فقاہت امام محمد باقر (علیه السلام)
- شہادت امام محمد باقر (علیه السلام)

جلسه دوم

عصر امام صادق (علیه السلام)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ زندگانی امام صادق (علیه السلام)؛
- ✓ تحولات سیاسی دوران امامت امام صادق (علیه السلام).

زندگانی امام صادق (علیه السلام)

تحولات سیاسی دوران امامت امام صادق (علیه السلام)

دعوت بنی عباس در خراسان

عوامل فروپاشی بنی امیه در سال ۱۳۲ هجری

موقعیت امام صادق (علیه السلام) در زمان دو خلیفه بنی عباس

فعالیت‌های امام صادق (علیه السلام)

جلسه سوم مکتب

امام صادق (علیه السلام)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ نقش امام صادق (علیه السلام) در تدوین مکتب جعفری و موقعیت مذهب شیعه از بعد علمی و فقهی؛
- ✓ مشاهیر فقه‌های شاگردان امام صادق (علیه السلام)؛
- ✓ مشاهیر علمای اهل تسنن معاصر با حضرت؛
- ✓ فرق کلامی در میان عامه؛
- ✓ فرق انحرافی شیعه در عصر امام صادق (علیه السلام).

مروری بر مباحث پیشین

- نقش امام صادق (علیه السلام) در تدوین مکتب جعفری
- مشاهیر فقه‌های شاگردان امام صادق (علیه السلام)
- مشاهیر علمای اهل تسنن معاصر با حضرت
- پیدایش فرق کلامی در میان عامه
- الف) مفوضه
- ب) معتزله

• مهم‌ترین اعتقادات فرقه معتزله

ج) جهمیه

فرق انحرافی شیعه در عصر امام صادق (علیه السلام)

الف) زیدیه

ب) اسماعیلیه

ج) مبارکیه

د) فطحیه

هـ) جارودیه

و) خطابیّه

ز) ناوسیّه

ح) هشامیه

جلسه چهارم

قیام‌های عصر امام صادق (علیه السلام)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ قیام‌های برخی علویان، همچون زید بن علی و فرزندش یحیی، محمد بن عبدالله و برادرش ابراهیم؛
- ✓ دلایل خودداری امام صادق (علیه السلام) از قیام بر ضد طاغوت‌ها.

مروری بر مباحث پیشین

الف) قیام زید بن علی

- مهم‌ترین اعتقادات فرقه زیدیه

ب) قیام یحیی بن زید

- روی کار آمدن بنی عباس

ج) قیام محمد بن عبدالله

د) قیام ابراهیم بن عبدالله

دلایل خودداری امام صادق (علیه السلام) از قیام بر ضد طاغوت‌ها

فرزندان امام صادق (علیه السلام)

شهادت امام صادق (علیه السلام)

جلسه پنجم

امام موسی کاظم (علیه السلام)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ زندگانی امام کاظم (علیه السلام)؛
- ✓ موقعیت سیاسی امام کاظم (علیه السلام).

مروری بر مباحث پیشین

زندگانی امام کاظم (علیه السلام)

موقعیت امام کاظم (علیه السلام) در دوران امامت پدر

موقعیت سیاسی دوران امامت امام کاظم (علیه السلام)

خلفای معاصر امام کاظم (علیه السلام)

امام در زمان هارون الرشید

بازداشت و شهادت امام کاظم (علیه السلام)

جلسه نهم

نهضت‌های علویان در عصر امام موسی کاظم (علیه السلام)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ معروف‌ترین شاگردان امام موسی کاظم (علیه السلام)؛
- ✓ دانشمندان سنی معاصر با امام موسی کاظم (علیه السلام)؛
- ✓ نهضت‌های علویان در عصر امام موسی کاظم (علیه السلام).

مروری بر مباحث پیشین

- معروف‌ترین شاگردان امام موسی کاظم (علیه السلام)
 - دانشمندان سنی معاصر با امام موسی کاظم (علیه السلام)
 - نهضت‌های علویان در عصر امام موسی کاظم (علیه السلام)
۱. قیام عباس بن علی بن حسن مثلث
 ۲. قیام حسین بن علی شهید فخر

جلسه هفتم

امام رضا (علیه السلام)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ زندگانی امام رضا (علیه السلام)؛
- ✓ خلفای معاصر امام رضا (علیه السلام)؛
- ✓ روابط امام رضا (علیه السلام) با خلفای معاصر؛
- ✓ قیام‌های هم‌عصر با امام رضا (علیه السلام).

مروزی بر مباحث پیشین

زندگانی امام رضا (علیه السلام)

آغاز امامت امام رضا (علیه السلام)

برافتادن برمکیان

دوران اقامت در مدینه

خلفای معاصر امام رضا (علیه السلام)

روابط امام رضا (علیه السلام) با خلفای معاصر

قیام‌های هم‌عصر با امام رضا (علیه السلام)

جلسه هشتم

حرکت امام رضا (علیه السلام) به سوی مرو

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ چگونگی حرکت امام رضا (علیه السلام) به سوی مرو؛
- ✓ اهداف مأمون از ارائه پیشنهاد خلافت به امام رضا (علیه السلام)؛
- ✓ مناظرات امام رضا (علیه السلام) با دانشمندان ادیان و فرق.

مروری بر مباحث پیشین

چگونگی حرکت امام رضا (علیه السلام) به سوی مرو
امام رضا (علیه السلام) در نیشابور و نقل حدیث سلسله الذهب
ورود امام رضا (علیه السلام) به مرو و پیشنهاد ولایتعهدی مأمون
اهداف مأمون از ارائه پیشنهاد خلافت به امام رضا (علیه السلام)
مناظرات امام رضا (علیه السلام) با علمای ادیان و فرق

جلسه نهم

دلایل اصرار مأمون بر ولایتعهدی امام رضا (علیه السلام)

هدف درس

آشنایی با:

- ✓ دلایل اصرار مأمون بر پذیرش خلافت یا ولایتعهدی توسط امام رضا (علیه السلام)؛
- ✓ چگونگی برخورد امام رضا (علیه السلام) با سیاست‌های مأمون.

درآمد

دیدار امام رضا (علیه السلام) از شهرهای بزرگ و حضور در عرصه‌های علمی و مناظرات آماده کردن زمینه‌های بازگشت خلافت حقیقی
اظهار مهربانی مأمون به علویان
علل جذب امام رضا (علیه السلام) به دستگاه خلافت
اقدامات مأمون برای تثیب ولایتعهدی امام رضا (علیه السلام)
درخواست‌های مأمون از امام رضا (علیه السلام) و علت به شهادت رساندن آن حضرت

جلسه دهم

امام محمد تقی جواد الائمه (علیه السلام)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ زندگانی و امامت امام جواد (علیه السلام)؛
- ✓ اوضاع سیاسی و اجتماعی دوران امامت امام جواد (علیه السلام)؛
- ✓ شاگردان و مشهورترین دانشمندان معاصر امام جواد (علیه السلام).

درآمد

سن امام در موقع به امامت رسیدن
دوران امامت امام محمدتقی (علیه السلام)
موقعیت سیاسی و اجتماعی امام جواد (علیه السلام) در عصر مأمون
مناظرات امام در بغداد
امام جواد (علیه السلام) در مدینه
شاگردان مشترک امام رضا و جواد (علیهما السلام)
شاگردان امام جواد (علیه السلام)
به خلافت رسیدن معتصم و احضار مجدد امام به بغداد
مشهورترین دانشمندان معاصر امام جواد (علیه السلام)
تنها اقدام علوی بوجود آمده در عصر امام جواد (علیه السلام)
شهادت امام جواد (علیه السلام)

جلسه یازدهم

امام هادی (علیه السلام)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ امامت امام هادی (علیه السلام)؛
- ✓ برخی حوادث مهم دوران امامت امام هادی (علیه السلام) همچون:
- ✓ تغییر مرکز خلافت از بغداد به سامرا؛
- ✓ تخریب حرم مطهر امام حسین (علیه السلام).

اهداف درس

مروری بر مباحث پیشین

درآمد

امامت امام هادی (علیه السلام)

انتقال امام از مدینه به سامرا

ورود امام به سامرا

حوادث مهم دوران امامت امام هادی (علیه السلام)

۱. تغییر مرکز خلافت از بغداد به سامرا

۲. تخریب حرم مطهر امام حسین (علیه السلام)

۳. قیام یحیی بن عمر

۴. قیام حسین بن محمد

۵. تشکیل دولت علویان در مازندران

شاگردان امام هادی (علیه السلام)

فرزندان امام هادی (علیه السلام)

شهادت امام هادی (علیه السلام)

جلسه دوازدهم

امام حسن عسکری (علیه السلام)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ زندگانی امام حسن عسکری (علیه السلام)؛
- ✓ حوادث سیاسی دوران امام حسن عسکری (علیه السلام)؛
- ✓ موقعیت علمی امام حسن عسکری (علیه السلام) و مشاهیر دانشمندان معاصر آن حضرت.

اهداف درس

مروری بر مباحث پیشین

درآمد

امامت امام حسن عسکری (علیه السلام)

خلفای معاصر با امام حسن عسکری (علیه السلام)

حوادث سیاسی دوران امام حسن عسکری (علیه السلام)

قیام‌های زمان امام عسکری (علیه السلام)

موقعیت امام حسن عسکری (علیه السلام) در سامرا

موقعیت علمی امام حسن عسکری (علیه السلام)

برخورد دستگاه خلافت با امام حسن عسکری (علیه السلام)

ارتباط امام با اصحاب و یاران

آماده‌سازی زمینه غیبت امام عصر (عج)

مشاهیر عالمان معاصر امام حسن عسکری (علیه السلام)

شهادت امام حسن عسکری (علیه السلام)

جلسه سیزدهم

امام عصر (عجل الله تعالى فرجه)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ زندگانی امام زمان (عج)؛
- ✓ غیبت صغرای امام عصر (عج)؛
- ✓ نایبان حضرت در زمان غیبت صغری.

اهداف درس

- مروری بر مباحث پیشین
- ولادت امام زمان (عج)
- نام و کنیه امام زمان (عج)
- برخورد دستگاه خلافت در مورد ولادت آخرین امام
- آگاهی اصحاب امام حسن عسکری (علیه السلام) از ولادت صاحب الزمان
- شهادت امام حسن عسکری (علیه السلام)
- همدستی جعفر کذاب با دستگاه خلافت
- غیبت صغرای امام عصر (عج)
- نایبان امام عصر (عج) در زمان غیبت صغری
- انگیزه‌های سری عمل کردن نایبان
- اهداف نیابت گرفتن امام زمان (عج)
- مدت زمان نیابت نواب اربعه

جلسه چهاردهم

غیبت کبری امام عصر (عجل الله تعالی فرجه)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ غیبت کبری امام زمان (عج) در احادیث؛
- ✓ کتاب‌های نگاشته‌شده پیرامون غیبت امام زمان (عج)؛
- ✓ علت و فایده غیبت امام عصر (عج).

اهداف درس

مروری بر مباحث پیشین

درآمد

- غیبت کبری امام زمان (عج) در احادیث
- کتاب‌های نگاشته‌شده پیرامون غیبت امام زمان (عج)
- دسته‌بندی روایات غیبت امام عصر (عج)
- علت و فایده غیبت امام عصر (عج)
- اعتقاد به مهدی موعود در ادیان الهی

جلسه پانزدهم

مشکلات شیعه در عصر غیبت صغری و اوایل غیبت کبری

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ مدعیان دروغین در زمان نائب دوم امام عصر (عج)؛
- ✓ مدعیان دروغین در زمان نائب سوم امام عصر (عج)؛
- ✓ برخی مشکلات اعتقادی شیعه در اوایل دوران غیبت.

اهداف درس

مروری بر مباحث پیشین

درآمد

مدعیان دروغین در زمان نائب دوم امام عصر (عج)

ابومحمد شریعی و محمد بن نصیر نمیری

احمد بن هلال کرخی

محمد بن بلال

محمد بن احمد بن عثمان

مدعیان دروغین در زمان نائب سوم امام عصر (عج)

شلمغانی

حسین بن منصور حلاج

برخی مشکلات اعتقادی شیعه در اوایل دوران غیبت

پایان